

Oponentský posudek na magisterskou diplomovou práci

Anděla Červenková: Slova cizího původu v češtině a srbštině se zaměřením na anglicismy a germanismy. Praha, UK FF 2017, 88 s. s tabulkami a grafy + 35 s. příloh.

Magisterská diplomová práce zpracovává specifický segment slovní zásoby – slova cizího původu se zaměřením na analýzu anglicismů a germanismů – v komparaci mezi dvěma slovanskými jazyky: češtiny a srbštiny. Zvolené téma je třeba výrazně ocenit pro jeho aktuálnost a zároveň pro významnou komparaci, která vznikla především pečlivou analýzou korpusů obou jazyků a přinesla nezpochybnitelné výsledky jak v podobnostech tak i odlišnostech vstupu vybraných cizích slov do lexikálního fondu obou jazyků. Práce si klade za cíl čistě lingvistické zpracování zkoumáním adaptace vybraných cizích slov z fonetického a morfologického hlediska, přičemž se soustřeďuje na lexikum aktivně používané v jazykovém prostředí obou jazyků v časovém rozmezí od začátku 90. let minulého století do současnosti. Okrajově se v práci posluchačka věnuje kulturněpolitickému, respektive technickoekonomickému důvodu tohoto přejímání slovní zásoby z řečených jazyků, pouze je velmi stručně shrnuje.

Formální podoba práce

Práce je rozvržena do dvou celků. První je Teoretická část (s. 11-41) a druhá Praktická část (s. 42-78), k níž se váží Přílohy prezentující veškerý excerpovaný materiál v tabulkové podobě rozříděny jednak podle analýzy ortografické adaptace (s. 89-102), jednak podle analýzy morfologické adaptace (s. 103-116) v srbštině a češtině, zvláště pro anglicismy, a zvláště pro germanismy. Předkládá také počet Výskytu variant v korpusu srbském a českém (s. 117-124), tedy přílohu tvoří 25 tabulek. Přičemž veškerý materiál, se kterým autorka pracovala, je v praktické části práce prezentován souhrnně v 12 barevných grafech (označených jako obrázky) a v 15 dílčích tabulkách věnujících se jednotlivým výskytům v číselném vyjádření i procentuálním poměru. Analyzovaný materiál je zpracován velmi pečlivě a komplexně vyhodnocen.

Použitá literatura čítá 67 bibliografických položek, většinou tištěných dokumentů, dále 2 internetové slovníky, což vede k otázce, proč tedy nejsou ze soupisu použité literatury zvláště vyčleněny také slovníky tištěné, kterých je uvedeno zhruba 10 a internetové odkazy na korpusy v počtu 5+1. Odborná literatury je vybrána pro práci vhodně, jsou vyváženě využity studie české a srbské, respektive srbochorvatské i několik titulů jinojazyčných, v časové aktuálnosti, především z posledních 25 let. Mezi slovníkovými zdroji se mohla objevit práce Sochová, Zdeňka; Poštolková, Běla: *Co v slovnících nenajdete : novinky v současné slovní zásobě*. Praha, Portál, 1994. 204 s., práce je dostupná per partes v elektronické podobě časopisu Naše řeč a zachycuje aktuální obohacení slovní zásoby o nové výrazy, zejména přejaté z angličtiny, nebo o nové významy již existujících pojmů.

Obsahová stránka práce

Posluchačka v úvodu práce stanovuje důvody pro přejímání anglicismů a germanismů do češtiny a srbštiny zejména v současnosti, nastiňuje i historické okolnosti vstupu germanismů do obou jazyků. Tato historická informace není uvedena ve vztahu k anglicismům, které oba jazyky shodně přejímají na počátku 20. století zejména v oblasti sportu, módy a populární hudby.

Pro svou práci si stanovuje tento cíl: „... práce ... představí některé společně přejaté výrazy ze dvou zmíněných germánských jazyků a porovná varianty jejich zápisu v češtině a srbštině. Dále se bude snažit poukázat na některé podobnosti a rozdílnosti objevující se během ortografické a morfologické adaptace výpůjček.“ (s. 10). Autorka podotýká, že srbština a čeština jako jazyky slovanské mají řadu společných rysů, mimo jiné částečně společnou slovní zásobu a zejména společné principy slovotvorby, což ji vede k záměru uchopit téma jako komparativní studii.

Autorka v první kapitole teoretické části práce konzistentně představuje teoretická východiska pro svou práci, definuje relevantní terminologii, uvádí podobné nebo odlišné názory jednotlivých autorů na definování pojmů. Ve druhé kapitole se věnuje problematice přejímání cizího lexika do češtiny a srbštiny a ve třetí popisuje způsoby adaptace cizího výrazu do přijímaného jazyka. Tato část práce přináší přehledně zásadní přístupy k otázce přejímání cizích výrazů, formulace je jasná, věcná a srozumitelná, posluchačka prokazuje nejen dobrou orientaci po relevantní literatuře, ale i správné porozumění odbornému textu a schopnost využít teoretické báze k objasnění svých záměrů a cílů, tedy k provedení samotné analýzy stanovených výrazů.

V praktické části Anděla Červenková seznamuje s použitými jazykovými korpusy českými a srbskými, z nichž vybírala materiál. Seznamuje s metodikou výběru výrazů, podává přehled jednotlivých slovotvorných formantů v morfologické rovině i adaptaci výrazů ve fonologicko-ortografické podobě. Dělí cizí slova z hlediska jejich potřeby v jazyce příjemce. Ve stěžejní 3. kapitole se pak konkrétně věnuje vyhodnocování jednotlivých analýz jak anglicismu, tak germanismů jednotlivě v češtině a v srbštině a výsledky názorně zachycuje pomocí tabulek a grafů. Zde je třeba zdůraznit smysl pro přehlednost prezentace získaných výsledků, smysl pro řád a ucelenost i vyčerpávající souhrnnost. Práce je zásadně postavena na zkoumání substantiv, v závěru praktické části se autorka zmiňuje také o ostatních slovních druzích, mezi nimiž přejímky z cizích jazyků také našla, jde však jen o parciální upozornění na tuto problematiku, nikoliv o podrobnou analýzu stavu.

V závěru posluchačka podává jednoznačné sdělení o důvodu volby anglicismů a germanismu pro jejich adaptaci do češtiny a srbštiny, což není pregnantně formulováno v úvodu práce. Důvodem je odlišný časový úsek, během něhož se germanismy v češtině a srbštině staly součástí slovní zásoby (germanismy v historicky dávňším čase a anglicismy relativně v době nedávňé). Zde autorka dospívá k závěru, že germanismy byly do češtiny i srbštiny adaptovány podle výslovnosti, zatímco u anglicismů čeština častěji zachovává model originálu, srbština také anglicismy adaptuje podle výslovnosti originálu. Tendence ke zdomácnění přejatých výrazů se objevuje v obou jazycích a dochází tak k jejich plnému

začlenění do slovní zásoby. Při zkoumání morfologické adaptace jsou výsledky v obou jazycích velmi podobné, rozdíly nejsou zásadní. Autorka si položila otázku po odůvodněnosti přejímání cizích slov a zjišťuje v podstatě, že převážně se vyskytují odůvodněné přejímky, méně je neodůvodněných, protože v domácím jazyce existuje vhodný ekvivalent cizího výrazu.

Shrnutí

Autorka si vybrala pro svůj zkoumaný vzorek slova, která přešla do obou jazyků ve stejném významu, liší se od sebe v některých případech jen ortografickou či morfologickou adaptací. Práce v zadaném výseku splnila plně zamýšlenou analýzu. Komparativní hledisko je mimořádně přínosné a nabízí řadu dalších možností. Zřejmě by bylo možné vyhledat také cizí výpůjčky pro pojmenování stejného jevu, které však mají v každém z jazyků jinou podobu (např. pro společenskopolitickou změnu po pádu socialismu má čeština převzaté substantivum *transformace*, srbština *tranzicija*, pro navrácení státem znárodněného majetku je v češtině výraz *restituce*, v srbštině *denacionalizacija*, atd.). Eventuálně je možné provést průzkum, do kterého z jazyků pronikají cizí výrazy častěji, např. angl. výraz *shuttle* do češtiny nebyl přejat, neboť zde je užíván domácí výraz *raketoplán*, zatímco srbština toto slovo adaptuje foneticky jako *šatl*.

Práce plně vyhovuje požadavkům kladeným na magisterské diplomové práce. Autorka prokazuje svou afinitu k lingvistickému zkoumání. Na přednosti práce týkajících se stručnosti, jednoznačnosti, uspořádání textů je upozorněno již výše, znovu kvituji s potěšením, že práce je věnována aktuálnímu tématu a pro analýzu vybraného lexika využívá jako zdroje digitálních korpusů českého a srbského jazyka. K formálním nedostatkům textu patří například občasné překlepy, seznam použité literatury má nejednotné bibliografické záznamy, prázdná nepaginovaná strana 8 mezi titulním listem, obsahem, zkratkami a začátkem textu je nadbytečná. Magisterská práce přináší komparativní sumarizaci aktuálního jazykového jevu přejímání cizích slov v ryze jazykovědném pohledu.

Práci doporučuji k veřejné obhajobě a hodnotím ji jako práci výbornou.

PhDr. Milada Nedvědová, Ph.D.
Katedra jihoslovanských a balkanistických studií
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

V Praze, 1. 6. 2017